ku a stárnutí, ale navíc znásobit čtenářovu zvědavost pro další studium tématu a prohloubit jeho vnímavost k projevům ideologie věku a věkové diskriminace v běžném životě.

Romana Benešová

Karel Krejčí: ***Sociologie literatury***
Miloš Zelenka, Ivo Pospíšil (eds.), Praha, Grada 2008, 160 s.

Znovuvydávat dávná sociologická díla může být stejně tak užitečné, ba nezbytné – jde-li o spisy klasiků, díla, jež se kvůli svým výjimečným intelektuálním kvalitám mohou klasickými nově stát, nebo o prameny pro studium vývoje oboru –, jako na druhou stranu zbytečné a dokonce škodlivé, považují-li se průměrné výsledky dřívější sociologie za dodnes směrodatné. Právě to je naneštěstí případ Zelenkova a Pospíšilova vydání Krejčího *Sociologie literatury* z roku 1944, v jejímž již druhém (!) současném vydání editoři tvrdí, že jde o „zcela aktuální příspěvek do diskuse o současné podobě teoretických koncepcí propojujících filologická studia s jejich areálovým přesahem" (s. 51). Nebo že „text elegantně postihl všechny podstatné problémy tématu, překlenul v něm staletí a dosáhl zároveň vysoké míry nadčasovosti, takže dnešním literárním vědcům často nezbývá než opakovat nebo variovat staré zásady" (s. 156). Jde-li přitom o pouhou marketingovou šablonu, je to klamání čtenářů, myslí-li to editoři upřímně – pro což by svědčil kupř. jejich soud, že Krejčí „byl by patrně zklamán ze stávajícího stavu pražské literárněvědné slavistiky" (s. 52) –, pak jde o velice smutný výsledek jejich vlastní neznalosti s nepochybně tragickými důsledky pro studenty a začínající badatele, potažmo pro česká kulturální studia jako celek.

Nemáme sice, pravda, k dispozici moderní českou příručku teoretické sociologie literatury, nebudeme-li počítat pozoruhodnou esejistickou práci Miloslava Petruska (*Sociologie a literatura.* Praha: Československý spisovatel 1990), avšak jak na poli sociálně (ne-li přímo sociologicky) orientované literární vědy, tak v oblasti sociologie umění a literatury už v posledních letech vzniklo několik analytických studií, které možnosti a přístupy Krejčího práce dávno překonávají směrem k aktuálnímu světovému vývoji oboru. Mám-li jmenovat díla co možná různorodá, upozornil bych alespoň na *Českou katolickou literaturu v evropském kontextu* Martina C. Putny (jejíž druhý díl autor právě připravuje k vydání) nebo na druhou stranu na *Literární brak* Pavla Janáčka (recenzováno v *SČ/CSR* 2005, 41 (4): 750–753); na svůj „knižní výlet" do sociologie literatury (a hudby) je ostatně stále hrd i autor této recenze (Zdeněk R. Nešpor. *Děkuji za bolest... Náboženské prvky v české folkové hudbě 60.–80. let*. Brno: CDK 2006).

Základ Krejčího argumentace lze v podstatě shrnout do následujících tvrzení: (1.) literatura je také jevem sociálním; (2.) vztahy mezi společností a literaturou jsou obousměrné; (3.) tyto vztahy nelze absolutizovat. V jednotlivých krátkých kapitolách autor tato – jistě pravdivá – tvrzení rozvádí a dokládá prostřednictvím příkladů z evropských literárních dějin, zhruba na úrovni poučené kavárenské konverzace nebo populární přednášky, což byl také původní „žánr" cyklostylované válečné publikace – šlo o studijní materiál Ústavu pro sociální a hospodářskou výchovu při protektorátní Sociologické společnosti. Sám Krejčí ostatně podle editorů „svůj text chápal jako přípravný a prozatímní" (s. 31). Přitom naneštěstí nemůžeme posoudit, byl-li Karel Krejčí stejně nezáživným řečníkem jako pisatelem skript, ta však nepřekračují rovinu prakticky nepoužitelného intelektuálního cvičení, kterak všemožně na sebe vzájemně působí literatura a společnost (nemluvím tu o jeho dalších dílech, především z oblasti výkladu slovanských literatur).

V polovině čtyřicátých let 20. století navíc nešlo o nijak nové koncepce – již v mezi-

válečném období takto v našich poměrech pracoval třeba Arne Novák (srov. *Kritika literární*. Praha: F. Topič 1925), sám Krejčí přitom obvykle vycházel z děl vydaných dvacet a více let před jeho vlastním souhrnem (např. výklad čtenářských typů na s. 124–127) –, jejichž smysluplnost snad mohla vyniknout v podobě školní pomůcky k autorovu osobitému rétorickému výkladu, byl-li jaký, ne však jako samostatná odborná práce. Jako taková byla Krejčího *Sociologie literatury* antikvovaná již v době svého vzniku, především metodologicky (jedinou metodou, lze-li to tak říci, v posledku zůstávaly badatelovy široké kontextuální znalosti a jeho bystrý úsudek), a o jejím aktuálním přínosu dlužno raději pomlčet.

Krejčí jistě určité sociologické postupy při studu literatury uplatnil, například když uvažoval o vztazích mezi jednotlivými „patry" literatury a literárního provozu (zejm. s. 91–96) či když navrhoval statistické studium katalogů veřejných knihoven (s. 134), a určující působení společnosti na jedince někdy i – „durkheimovsky" – přeceňoval, například když náboženství považoval především za sociální jev (s. 98). Ani v těchto sférách se nicméně nepokusil o rozvedení svých úvah a především o jejich praktické uplatnění. Mnohem častěji naopak zůstal ve vleku myšlenkových schémat své doby (např. primordialistické pojetí národa na s. 69–71) a z tohoto úhlu pohledu by možná stálo za to sociologicky analyzovat jeho vlastní dílo, i když se obávám, že by to mnoho nových poznatků nepřineslo. Jeho editoři se naneštěstí o nic takového vůbec nepokusili a dílko vybavili jen mnohoslovnou, avšak vzhledem k dosavadní literatuře o Karlu Krejčím nijak inovativní biograficky pojatou předmluvou (s. 7–47).

Tvrdí dokonce, že v něm „nejsou – kromě určitých akcentů – patrné žádné obsahové nebo ideové zásahy této doby," rozuměj válečné nacifikace vědeckého myšlení (s. 155). Škoda, že ve vlastní edici nenalistovali o pár stránek dopředu, kde by se setkali třeba s tvrzením, že „nejdůležitějším činitelem, který může činiti z výtvorů duchovní kultury projevy národní povahy, je *vliv rasy*" (s. 152), nebo na jiném místě s autorovou úvahou o souvislosti mezi třídami a stavy (s. 80). Zajímavé by přitom bylo právě určení, nakolik šlo o důsledek víceméně povinné dobové argumentace a nakolik autor sám o těchto kategoriích skutečně uvažoval jako o analytických nástrojích, stejně jako srovnání se strukturálně podobnou situací v období vlády komunistického režimu, která Krejčího životní osudy a dílo také zasáhla (tehdy, alespoň zpočátku, bylo ovšem rozumné o jakékoli sociologii raději nemluvit a rozhodně se k ní nehlásit).

Zůstaneme-li jen v období Protektorátu, podstatnou výzkumnou otázkou by bylo také to, jaké byly Krejčího vazby na Sociologickou společnost a jak v ní – mimo své přednášky – reálně fungoval? Jednalo se totiž o dost zvláštní organizaci, která podle svědectví I. Arnošta Bláhy „konala výzkumné práce, jež narychlo zpracovávala a vydávala a jejichž vědecká úroveň mě neuspokojovala. Pořádala debatní večírky s přednáškami, zatímco ostatní kulturní život umlkl nebo byl násilně huben, MSS (tehdy už jen SS; pozn. ZRN) tyto debatní večírky byly povoleny … A přitom se MSS těšila i hmotné přízni úřadů a režimu." Gestapo možná na sklonku války archiv Sociologické společnosti nezlikvidovalo jen z nějakých protičeských pohnutek, jak se později snažili tvrdit její představitelé a pohrobci, přesto by se však snad našly materiály, které by k hlubšímu poznání provozu společnosti mohly vést, a to i v souvislosti s Karlem Krejčím.

Tyto a další podmínky by přitom mělo splnit jakékoli vědecky relevantní bádání o této osobnosti české literárněvědné polonistiky (případně okrajově i dávné sociologie literatury) *dříve*, než se pustí do „kritického" znovuvydávání jejích děl. Škoda, že k tomu zatím nedošlo. Dvakrát škoda pak, že namísto alespoň překladů současných světových špiček sociologie literatury

(srov. např. heslo „Umění“ v *Dictionnaire de la pensée sociologique.* Paris: Presses Universitaires de France 2005, s. 33–37), nezmůžeme-li se už na vlastní teoretickou syntézu, opakovaně vydáváme zastaralé a málo užitečné práce, abychom tím vědecké bádání alespoň předstírali. Kromě mrhání časem, pílí i prostředky (editorů, nakladatelství i potenciálních uživatelů knihy) tím totiž klameme nanejvýš sami sebe, mezinárodní sociálněvědní a humanitní badatelé na takovéto výsledky „vědecké práce“ opravdu nečekají.

Zdeněk R. Nešpor

Géraldine Pflieger, Luca Pattaroni, Christophe Jemelin, Vincent Kaufmann (eds.): *The Social Fabric of the Networked City*
London, Routledge 2008, 224 s.

The Social Fabric of the Networked City je široce pojatým sborníkem textů, které se zabývají vztahem mezi infrastrukturou, každodenní zkušeností obyvatel a územním plánováním v současném zasíťovaném městě. Čtyřem editorům s dosud nepříliš známými jmény se podařilo knihu zaštítit předmluvou Manuela Castellse, jehož myšlenky představují obecný rámec pro otázky, které jsou zde položeny. Na jednotlivých kapitolách se podílí pestrá skupina patnácti autorů z evropských zemí (především z Francie a Švýcarska), čemuž odpovídá jednak frankofonní zaměření literatury, ze které čerpá většina kapitol, stejně jako lokality, do níž jsou situovány jednotlivé případové studie. Na jednu stranu je cenné, že kniha je evropským příspěvkem do výzkumu města, ve kterém, podobně jako v jiných oborech, převažují teorie a studie ze Spojených států. Na druhou stranu je v knize až příliš cítit odtrženost od mainstreamové vědy, což v některých místech ztěžuje čtenářskou srozumitelnost, jinde dokonce představuje zřetelné opomenutí relevantních poznatků.

Na prvním místě je třeba poznamenat, že jednotlivé kapitoly knihy jsou značně různorodé, a proto lze pouze obtížně hodnotit knihu jako celek. Texty některých autorů jsou úzce propojeny s avizovaným tématem knihy (např. kapitola 2 a 10), u jiných (jmenovitě kapitola 6 a 8) žádné explicitní spojení nenajdeme a je necháno na čtenáři, jak se mu podaří zasadit příspěvek do diskutovaného kontextu.

Obdobně jako se kapitoly liší ve své provázanosti s ústředním tématem knihy, odlišují se i z hlediska jazykového i odborného stylu, který používají. Některé kapitoly používají běžnou odbornou angličtinu a jsou psány v přehledné, až anglosasky čisté úpravě. U jiných je naopak patrný silný vliv překladu z jiného jazyka, jsou čtenářsky nepřístupné, a bez patrného smyslu používají neobvyklé výrazy a je nutné se jimi doslova prokousávat. Mají spíše nádech francouzské školy, s méně jasným a často až smysl zastírajícím výkladem.

Od formální stránky ale přejděme k samotnému obsahu knihy. Vzhledem k jejímu sborníkovému charakteru je recenze rozdělena do dvou částí. Nejprve budou představeny jednotlivé příspěvky, vzhledem k tematické různorodosti knihy nutně zestručněně. Následně budou předneseny některé obecné námitky a stěžejní téma knihy bude zasazeno do českého kontextu.

Kapitoly knihy je možné rozčlenit do třech hlavních tematických bloků, stejně tak jak je v úvodu vymezují editoři. První je spojen s různými aspekty každodenního života v zasíťovaném městě, jako je například mobilita a flexibilita, ale i život v sousedství. Kapitola Svena Kesselringa „Skating over Thin Ice“ podrobně rozebírá strategie průkopníků mobilního života v současném světě. Studie je založena na hloubkových rozhovorech s odborníky v oblastech médií a IT. Kromě ideálnětypického vymezení používaných strategií mobility autor dochází k tomu, že prostor toků (space of flows) může být jednotlivci vnímán jako prázdný a nezajímavý (transit space), stejně tak jako